

5. Тихоненко І.В. Стратегія національної безпеки США як інструмент підтримки глобального лідерства та міжнародного порядку за адміністрації Б. Обама та Д. Трампа. *Політичне життя*. 2018. № 1. С. 158–163.

6. Швиданенко Г. О. Стратегія національної безпеки США в умовах змін глобального безпекового середовища. *International security in the frame of modern global challenges: collection of scientific works / Mykolas Romeris University, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman; [scientific ed.: B. Alvydas et al.]*. Vilnius, 2018. P. 446 – 455.

7. Rybalchenko L., Ryzhkov E., Ohrimenco S. Economic crime and its impact on the security of the state. *Scientific journal «Philosophy, Economics and Law Review»*. Volume 1, no. 2, 2021. С. 67-80.

Кирило СТЕПАНЕНКО

доцент кафедри загальноправових
дисциплін Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ (м. Дніпро, Україна),
кандидат юридичних наук, доцент

СТРУКТУРА ДОСТУПУ ДО ПРАВОСУДДЯ ЯК ЕЛЕМЕНТУ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА

Одним з елементів принципу верховенства права, закріпленого рішенням Венеціанської комісії, є доступ до правосуддя [1], ця правова категорія, як і будь-яка інша, становить собою складну конструкцію, що складається із взаємопов'язаних із собою семантичних, юридичних, організаційних, інституційних та інших деталей. Їх правивильне розуміння та впровадження у правову практику є основою правового регулювання доступу до правосуддя, де кінцевим отримувачем послуг із професійного вирішення суперечок є особа, яка такої послуги потребує.

Відповідно до ст. 124 Конституції України, правосуддя в Україні здійснюють виключно суди. Згідно із Законом України «Про судоустрій та статус суддів» суди України утворюють єдину систему. Таким чином, доступ до правосуддя у вузькому розумінні можливо визначати лише через призму відсутності формальних бар'єрів та створення рівних умов для кожного у можливості захищати права і свободи в суді. Саме з таким законодавчим тлумаченням правосуддя пов'язана тенденція до доктринального розуміння доступу до правосуддя як доступу виключно до послуг, що надає суд як державний інститут, у вітчизняній правовій науці. Однак доступ до правосуддя є набагато ширшою категорією, що не тільки містить деякі громадянські права людини, а й складається із багатьох організаційних та інституційних елементів. Особливу роль при визначенні структури доступу до правосуддя та розумінні більш широкого контексту в реалізації права на

доступ до правосуддя відіграють саме інституційні елементи.

Так, у Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практиці Європейського суду з прав людини, які, згідно з частиною першою статті 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», є джерелами національного права, поняття «суду» і похідної від нього категорії «доступ до правосуддя» використовуються у більш широкому розумінні. Статтею 6 Конвенції передбачено, що кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення. У подальших рішеннях Європейський суд, окрім прямих вимог до суду як певної інституції, передбачених статтею 6 Конвенції, визначав низку імпліцитних вимог.

Дійсно, поняття «суду» визначається з огляду на його функції відправлення правосуддя, тобто вирішення питань, віднесених до його компетенції, на підставі правових норм і шляхом належно проведеного процесу. Однак суд має відповідати й іншим вимогам: незалежності, зокрема щодо виконавчої влади, неупередженості, тривалості мандату його членів, процесуальним гарантіям, окремі з яких перелічені у тексті самої статті 6 § 1 («Belilos проти Швейцарії», § 64; «Соєте і інші проти Бельгії», § 99; «Richert проти Польщі», § 43) [2, с. 21]. Так, в окремих рішеннях Європейського суду можна зустріти приклади органів, що визнавалися як такі, що мають статус «суду» відповідно до статті 6 § 1 Конвенції: регіональний орган влади, що регулює питання, пов'язані із нерухомим майном («Срамек проти Австрії», § 36); комітет з компенсації завданої шкоди у кримінальному провадженні («Рольф Густафсон проти Швеції», § 48); комітет з врегулювання питань лісової промисловості («Аргіру ті інші проти Греції», § 27) [2, с. 22].

Отже, відповідно до європейського права з прав людини та сталої практики Європейського суду доступ до правосуддя передбачає зобов'язання держави гарантувати право кожного не тільки звернення до суду, а й, за певних обставин, і до альтернативного органу вирішення спорів. У будь-якому разі кінцевою метою такого звернення є отримання кваліфікованої юридичної допомоги, у разі, якщо права особи були порушені. Зважаючи на викладені положення, можна визначити *структуру доступу до правосуддя* як правової категорії, що складається із наступних елементів: 1) справедливий і публічний розгляд справи незалежним і безстороннім судом та іншими органами; 2) право на ефективний засіб правового захисту; 3) правова допомога; 4) право на юридичну консультацію, захист і представництво.

1. Venice Commission. The Rule of Law. Venice, 2016. URL : [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2016\)007-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2016)007-e).

2. Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights. Right to a fair trial (criminal limb). URL : <https://bit.ly/2V25CO7>.